
Privim ca abonați pe D-nii ce vor bine vroi a primi
două numere unul după altul.

DIN POEZIILE LUÎ EMINESCU.

Scrisoarea a treia

(urmare.)

De-așa vremi se'nvredniciră cronicarii și rapsozii ;
Veacul nostru ni-l umplură Saltimbancii și Irozii...
In izvoadele bătrîne pe eroi mai pot să caut ;
Au cu lira visătoare ori cu sunete de flaut
Poți să 'ntimpeni patrioții ce-au venit de-atunci în colo ?
Înainte de acestora tu ascunde-te, Apollo !
O ieroi ! cari'n trecutul de mărire vă adumbriseți
Ați ajuns acum de modă de vă scot din letopiseți
Și cu voi drăpindu-și nula vă citează toți nerozii,
Mestecînd veacul de aur în noroiul greu al prozei.
Remîneți în umbră sfîntă Basarabi și voi Mușatinii,
Descălecători de țară, dătători de legi și datini,
Ce cu plugul și cu spada ați întins moșia voastră
De la munte pân' la mare și la Dunărea albastră.

Au prezentul nu ni-i mare ? N'o să-mi dea ce o să cer ?
N'o să aflu între-ai noștri vre un falnic juvaer ?
Au la Sybaris nu sîntem lingă capiștea spoielei
Nu se nasc glorie pe stradă și la ușa cafenelei ?
N'avem oameni ce se luptă cu retoricile sulii
In aplausele grele a canaliei de uliți,
Panglicari în ale țerei cari joacă ca pe funii
Măști cu toate de renume din comedia minciunei ?
Au de patrie, virtute nu vorbește liberalul
De ai crede că viața-i ie curată ca cristalul ?
Nici visezi că înainte-ți stă un stîlp de cafenele
Ce își rîde de-aste vorbe îngîinindu-le pe iele.
Vezi colo pe uriciunea fără suflet, fără cuget
Cu privirea 'mpăroșată și la fălci umflat și buget
Negru, cocoșat și lacom, un isvor de șiretlicuri
La tovarișii săi spune veninoasele-i nemicuri ;
Toți pe buze-avînd virtute, iar în ieii monedă calpă

Quitesență de mizerii de la creștet pân' în talpă.
Si de-asupra tuturor oastea să și-o recunoască
Își aruncă pocitura bulbucății ochi de broască...
Dintr'aceștia țara noastră își alege astă-zî soli!
Oamenii vrednici ca să șază în zidirea sfiutei Golii
În cămeși cu mîneci lunge și pe capete scufie,
Ne fac legi și ne pun biruri, ne vorbesc filosofie
Patrioții! Virtuoșii, ctitori de așezăminte
Unde spumegă desfrîul în mișcări și în cuvinte
Cu evlavie de vulpe ca în strane șed pe locuri
Și aplaudă frenetic schime, cîntece și jocuri...
Și apoi în Sfatul țerei se adun să se admire
Bulgăroi cu ceafa groasă. Grecotei cu nas subțire;
Toate mutrele aceste sînt pretinse de Roman
Toată greco-bulgărima ie nepoata lui Traian.
Spuma astă nveninată, astă plebe, ast gunoiu
Să ajung'a fi stăpînă și pe țară și pe noi!
Tot ce 'n țerile vecine ie zmintit și stîrpitură
Tot ce-î însemnat cu pata putrezimei de natură,
Tot ce ie perfid și lacom, tot Fanarul, toți iloții
Toți se scurseră aice și formează patrioții,
Incit fonfi și flecarii, găgăuții și gușatii
Bilbuiți cu gura strîmbă sînt stăpînii astei nații.

Voi sînteți urmașii Romei? Niște rei și niște fameni!
Ie rușine omenirei să vă zică vouă oameni!
Și această ciumă'n lume și aceste creaturi
Nici rușine n'au să iee în ruinatele lor guri.
Gloria neamului nostru spre a o face de ocară,
Indrăznesc ca să rostească pân'și numele tău țara!...

La Paris, în lupanare de cinismu și de lene
Cu femeile-î pierdute și 'n orgiile-î obscene
Acolo v'ați pus averea, tineretele la stos...
Ce a scos din voi Apusul, cînd nemic nu ie de scos?

Ne-ați venit apoi, drept minte o sticlută de pomadă
Cu monoclu 'n ochiū, drept armă bețișor de promenadă
Vestejiți fără de vreme dar cu creeri de copil
Drept științ'avînd în minte vre un vals din Bal-Mabil;
Iar în schimb cu-averea toată vre-un papuc de curtezană....
O te-admir, progenitură de origine Romană!

Și acum priviți cu spaimă fața noastră sceptic-rece,
Vă mirați cum de minciuna astă-zî nu vi se mai trece ?
Cînd vedem că toți aceiea cari vorbe mari aruncă
Numai banul îl vinează și cîștigul fără muncă,
A-zî cînd fraza lustruită nu ne poate înșelă
Astă-zî alții sînt de vină, domniî mieî, nu iese așa ?
Prea v'ați arătat arama sfișiind această țară,
Prea făcurăți neamul nostru de rușine și ocară
Prea v'ați bătut joc de limbă de străbuni, de obicei
Ca să nu s'arăte-o dată ce sînteti—niște mișei !
Da cîștigul fără muncă ieată singura pornire.
Virtutea ? E-o nerozie. Geniul ? O nefericire.

Dar lăsați măcar strămoșii ca să doarmă'n colb de cronici
Din trecutul de mărire v'ar privi cel mult ironici.
Cum nu vii tu, Tepeș Doamne, că punînd mîna pe ieî
Să-i împarți în două cete în zmintiți și în mișei
Și în două temniți large cu de-a sila să-i aduși
Să dai foc la pușcărie și la casa de nebuni !

(Va urmă).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

X.

Jidanul Pălit.

(Anecdota populară).

Un jidan o dată tot strigă pe-a afară
Ca să sară lumea, satu'ntreg să sară
Că-un băiet obraznic și neastîmpărat
L'a pălit cu-o pîeatră, toema'n ochiū i-a dat.
Își ținea cu-o mîna ochiul și plîngea
Și strigă jidanul și se lăinicea
Gura, ca o moară, nici că-î mai tăcea.
„—Hoț, tâlhariū, obraznic, făr de lege cîne
„Să te ieie dracul. Țapîn pāvā mîne
„Să te vad. Cu pîeatra cum de-arunci în mine ?
„Ce iești tu ? Ispravnic, ha ? Să-mî spuî tu cine
„Ți-a dat voie ? Asta-î semn de'nvățatură ?.....

Cum făcea jidanul larmăt mare, gură,
Oamenii vin să vadă ce s'a întimplat
Care-î pătimașul, care-î vinovat
Întrebînd, jidanul spune că-î lovit

La un ochiū cu-o pîeatră și că l'a chiorît.

„—Iean să văd, îi zice unul, se repede.

Pe jidan îl prinde și la ochiū îl vede.

„—Apoi n'ai nemică, ochiu-l văd curat

„Numa-î roș cu mîna cit l'ai tot frecat.

„—M'a pălit....

—Iei bine te-a pălit o leacă

„Asta nu-î nemică. Lasă. O să-ți treacă.“

„—Pentru ce să treacă? Spune șede bine

„Ca se dea cu pîeatra tocma'n ochiū la mine?

„Cine-î dă lui voie? Parcă l'am rugat!?

„Parc'a dat un galbăn? Parcă ce mi-a dat?!“

Tocma'n astă vreme și băietul vine

Și-l întrebă'n dată: „Ce te legi de mine?

„Cum că ți-am scos ochiul, ce te-apuci să spuî?

„Drept din cîte spus'ai nici un lucru nu-î...

„Cum să-ți scot ieū ochiul, cînd nu te-am pălit?..

„În călcăiū cu pîeatra ieū te-am nimerit.“

„—Las călcăiū să fie. Ș'apoi? Da-î frumos?...

„De ar fi fost acolò ochiū nu lai fi scos?“...“

T. D. Speranță.

Cercetările lui Schliemann la Troiea și la Mikene

(sfîrșit).

În privința agriculturii, creșterii vitelor, păcușului și vî-nătoriei găsim lămuriri în remășițele animale și vegetale aflate la Hissarlik. În orașul al treilea s'au găsit grămăzi de cereale arse, anume printre acestea un feliū de griu cu bobul mă-runt, apoi un feliū de linte, numită de Omer erebinthe, ma-zere și „bob negru la coajă“. Dintre animalele de casă se aflau mai ales oi și capre, apoi, mai puțin numeroase, vitele albe; to-tu-și s'au aflat porci, cai și cini. Între dobitoacele selbatece se arată prin remășițele ce au lăsat: cerbi, iepuri și mistreți. Găini se pare că nu aveau, ci numai gîște și lebede. S'au aflat mare număr de scoici, mai ales stridii și un feliū de scoică. Se arată de asemenea peste măsură de multe oase de pește, chiar și ver-

tebre mari de rechini și de alți pești. Trebuie să amintim aici că Grecii lui Omer nu mâncau, se vede, pește, după Iliada; broaște țestoase nu mâncau nici locuitorii Hissarlıkului și în această privință semănau cu Grecii vechi și cu cei noi.

De pe cele zise ne închipuim un popor destul de înaintat în cultură, nu înse așa cum ni-l zugrăvește Omer. Locuitorii se îndeletniceau cu agricultura și cu păstoria, fără a rămânea cu desăvârșire despărțiți de civilizația statelor mai puternice, ca Babilonia. Poporul, deși cu multe însușiri înalte, nu putea de cât să se împotrivescă cu tărie năvălirii elene; de învins trebuia să fie învins.

Din pricină arătate mai sus, nu trebuie să ne prea mierăm, dacă Troiea lui Omer iese așa de deosebită de cea adevărată. Afară de acestea Omer nici n'avea cum să zugrăvească altă ce-va de cât cultura timpului său.

Pentru a ne face o idee lămurită despre Troiea ar trebui să punem în legătură cunoștințele căpătate prin cercetările de la Hissarlık cu altele cari să ne fie limpezite mai bine. Greutatea stă înse tocmai în vechimea urmelor aflate la Hissarlık. Cea mai mare parte din rămășițele de cultură omenească aflate de Schliemann în locurile de cari am vorbit, sînt mai vechi de cât tot ce cunoaștem în această privință asupra Asiei anterioare, a insulelor și a Greciei. Firește că se pot găsi oare-carile asemănări cu lucrurile aflate pe insule și în Grecia, în privința formei și a chipului cum sînt lucrate vasele de lut, în chipurile zeilor, în lucrarea metalelor; totu-și materialul iese prea nepotrivit împărțit pentru a putea ajunge la închieri mai însemnate.

Chiar *Mikene* nu se îndepărtează de cele zise. Tot Schliemann a descoperit și rămășițele acestui oraș, patria lui Agamemnon. În cinci gropi de mormînt a aflat toate podoabele obișnuite pentru vii și pentru cei morți. A aflat vase și alte unelte de lut, de aramă, de alabastru, de aur și de argint; mare rol joacă armele, săbii lungi cu mînere și teci bogat împodobite, apoi cuțite, pumnale, vîrfuri de lănci și de săgeți. Morții ierauc încărcăți cu aur; în jurul frunților le puneau legători de aur, pe obraz, măști, pe piept, pieptare, apoi încingători, discuri, scuturi, sponci, cercei, bumbi de lemn acoperiți cu foițe de aur. Aurul iese bătut în foi așa de subțiri în cât nu se putea întrebuința, sub forma aceasta, de cât pentru cei morți, bine înțeleși regi sau bogați. Această mulțime de aur ne amintește de vorba lui Omer care zice: „*Mikene* cea bogată în aur“. Se găsesc și lucruri de aur pline, precum: inele grele, figuri și sîrmă groasă cu muchi. În privința împodobiturilor cu figuri de animale închipuite sau adevărate se asemănă *Mikene* cu Orientul și se pune, oare-și

cum, în legatură cu Troiea. În privința olăriei, iese de luat în samă aceea-și gradație de la vasele lustruite numai cu mîna până la cele colorate și zmălțuite. Idolii de la Troiea, deși mai desăvirșiți, se află și în Mikene. Cum că orașul ieră în legături de negoț cu țeri îndepărtate ni se dovedește între altele de pe un ou de struț împodobit cu delfini, care nu putea veni de cît din Africa; mărgelile de chihlimbăriu arată legături cu țerile de pe lingă marea baltică. Chiar un feliu de sticlă se cunoștea. Fildeşul încă arată că ierău legături cu Africa ori cu India.

Cultura de la Hissarlik ni se înfătoșază ca o fază mai veche a culturii de pe continentul elenic, a Mikenei. În Mikene s'a trecut de mult „vrîsta pietrei“, deși se mai găsesc cîte-va cuțite și vîrfuri de suliță făcute din obsidiană, pietre de rîșniță și unelte de sfărmat griul, din trahit. Fierul nu se cunoștea înse nici aici. În privința lucrării metalelor, la Mikene se află tot aceea-și deprinderi ca și la Hissarlik înse mai înaintate. Pe atunci aceea-și cultură ieră pe țermurile europene ale mării egee ca și pe cele asiatiche. În privința caselor, trebuie să spunem că și în Mikene ierău de lemn, ridicate pe temelii de pîetră. Mormintele descoperite de Schliemann nu corespund cu punctul cel mai înalt al culturii Mikenei, din potrivă sînt mai vechi și mai pe urmă s'au făcut morminte pompoase alcătuite din inele sau colaci de pîetră puși unul peste altul, dar din ce în ce mai mici așa că se sfîrșesc în formă de conuri. Nu trebuie să uităm că iese cu puțință ca locuitorii de la Hissarlik să nu fi ajuns la aceea-și dezvoltare ca la Mikene și prin urmare ca să fi trăit chiar în acela-și timp, deși cu o cultură mai inferioară. Cel puțin deosebirea în timp poate să fi fost destul de mică. Dacă ne vom lua de pe niște vase de lut cunoscute la Rhodos și la Mikene, dar cari nu se aflau la Hissarlik de cît în pătura cea mai nouă și lipsesc în orașul al treilea sau „cel ars“, vom ajunge la ideea că Omer a luat drept „Troiea“ un oraș cu mult mai vechiu de cît vremea lui Agamemnon.

Omer ne-a descris cultura timpului său și a atribuit'o unor vremuri cari nu o cunoșteau încă. Schliemann gîndea de o cam dată să păstreze la Atena lucrurile descoperite, mai pe urmă înse s'a hotărît să le aducă la Berlin și bine a făcut, căci vor putea fi mai ușor studiate și de alții. Noi vom face cunoscute cetitorilor descoperirile mai nouă în aceste privinți, precum și ideile ce-și vor face învățații. Nu trebuie să credem că acuma știința a zis cuvîntul cel de pe urmă.

De ziua lui tata Gervais*)

De trei ori pe an, la ziua fie-căruiea și la întâiul ianuarie, anul nou, bătrînii dădeau masă copiilor lor.

Tata Gervais și mama Balbine cîștigaseră în negoț destui bani pentru a putea, după ce-și căsătoriseră copiii, să se retragă într'un colț al Parisului și să trăească cu economie aproape de întărituri.

Prin cele două ferești mici ale locuinței lor, se vedea un orizon de acopereminte și de ogeaguri nalte de fabrici; pe trotoar, dinnaintea ușei, niște copacii triști ridicau cătră ceriul ramurile lor slabe și arse; sara, un finariu împllea odaiea de dormit cu lumina-î palidă și tremurătoare.

Tata Gervais avuse doi copii.

Pe cel di'ntăiu, un băiet bolnăvicios, care stupea sînge, îl făcuse scriitoriu cu 1800 de franci pe an. Acesta, tînăr încă, își luase o femeie rea, para focului, care-l stăpînea cu asprime.

Pe fată o măritaseră cu un legătoriu de cărți, de loc din Svițera: Fritz Schweizer.

Dar n'avuse noroc.

După ce puse la olaltă zestrea femeii și economiile lui de cînd ieră holteiul, Schweizer crezù că va putea să descriidă singur dugheană.

Deșchise într'o mahală de pe la margină o dugheniță de librerie și legătorie. Dar nu-î merse bine, deși de o dată se părea că treaba va merge și în scurt se trezi Fritz iear lucrătoriu ca mai innainte înse cu datorii de vre-o mie de franci. Se văzù hățuit din toate părțile pentru datorii și nevoit să lucreze la alții în tot deauna.

Intre cei doi cumnați, Schweizer și Louis Gervais, dar mai ales între cumnate: Claire, femeea lui Fritz, și Simonne, femeea lui Louis, ieră o dușmănie ascunsă, o gelozie dobitocească, care luă cu timpul puterea unei urî neîmpacate, fără vre o pricină, bine cuvîntată.

Louis și femeea lui turbau că n'aveau copii ca Schweizer, iear legătoriul nu mai sfîrșea cu tînguirile asupra sarcinilor de tot felul ce avea de purtat. Se întîmplă vre-o dată să n'aibă de lucru scriitoriul? Boala, caprițiile și dorințele de neatîrnare împiedecău pe Louis de a-și primi regulat leafa de o sută cincizeci de franci pe lună? Nu-î mare treabă! Nu-î mare treabă să-și facă venituri dînd zestrea cu dobîndă, cîud n'are de cheltuit cu creșterea și cu învățatura copiilor!

*) Traducere a nuvelei: „Diner de fête“ de Louis Descaves. 1833. Par

Și femeile cu vorbe dulci sîngerau fără încetare rana ne-
tămăduită a dușmăniei lor.

Bătrîni, fără să ȳea sama ascultîndu-și inimă țineau mai
mult la fată de cît la băiet și înveninau și mai tare dușmăniea
celor două familii. Simonne suferise tot deauna de această iu-
bire prin care i se nedreptățea bărbatul. Nu li ȳeră și ȳel copil, la
urma urmei!

De ziua tatei Gervais, bătrîna, de cu demineată, mergea în
pieață, veselă, zîmbind cu gura-ȳi fără dinți. Așeză pe bufet în
cuhne proviziile proaspete. Și cuhnea strălucea de curată, ștearsă
spălată, de abiea uscată pe jos. Teancuri de farfurii cu flori al-
bastre ȳmpleau dulapurile; un castron mare pentru supă avea pe
pîntece un trandafir năstrușnic.

Bătrîna, în aceste zile, te făcea să zimbești, așa se ȳngri-
jea nu cum-vă să nu ȳeasă bine vre un feliu de mîncare.

Pe la două ceasuri, Claire sosea cu amîndoi copiii, Georges
și Lina. Apoi amîndouă femeile făceau foc, ȳmblau, curățeau le-
gumele, zmulgeau păsările, roșe, dinnaintea focului pe care sfi-
rîeau sosurile.

Tot deauna se făcea supă și friptură; copiii aduceau liqueu-
ruri și ceva dulce pe după masă.

ȳȳi plăcea să auzi pe Balbine, ȳnainte de a se pune la
masă, cum zicea:—„Știți, copii, nu vă pot da de cît supă și răsol!“
Dar Georges, băiețelul lui Schweizer strigă:—„Bunică, da găina?
ȳȳi găina?“

Ce bucurie mai ȳeră de asemenea cînd copiii legătorului
puneau pe masă țiocuri albe legate cu șferi albastre și cari a-
rătau prin vre-o deșchizătură bișcoturi rumene.

Sara, femeea lui Louis aducea un paneraș ȳmpodobit cu un
trandafir zugrăvit reu. Căci Simonne și cu bărbatu-su veneau
tocmai cînd trebuia să se puie la masă.

Și în anul acesta au dat bătrîni o masă de ziua lui tata
Gervais. Claire a sosit la două ceasuri, și copiii, cînd bunicul
s'a ȳntors din „square“ unde cetea jurnalul, ȳi ȳntinseră gurițele
roșii: — ȳȳi doresc serbare bună și sănătate, bunicule...

Apoi bătrînul Gervais, în timp ce femeea lui și fata pregă-
tesc bucate, se joacă cu copiii rîzînd cu dînșii și ȳngîinînd vre un
cîntec. La șese ceasuri, Louis și femeea lui cari se sfădiseră au
sosit, mînioși. Și toți, ca și Schweizer, au adus în casa veselă de
rîsetele copiilor și ale bătrînului, ȳntristarea și urările nesimțite
ce se aruncă că de pomană moșneagului. Simonne cum a
ȳntrat aprinsă a și strigat: — Să tacă broscoi cîia!

Și Balbine chîemînd copiii le dă să guste sosurile, iar bă-
trînul ȳi ȳndeamnă să alerge prin casă.

Cînd veni și legătoriu, mai la urma tuturor, supă iera pusă pe masă, Balbine aprinsese lampa; se făcú tăcere. Schweizer avea să ceară ce-vă de la tata Gervais și căută ce formă mai potrivită să dea cererei. Louis, încă turburat în urma sfezei de a casă, mîncă ca cu gura altuia. Și cele două femei tinere, așezate una la un capăt de masă și cealaltă la altul, criticau pe prietene, vorbeau de toaleta cutăreia sau cutăreia.

Tata Gervais vorbea. Povestea niște lucruri. Cetise cutare fapt în jurnal și se mîeră de cutare noutate. Să fie adevărată? Se vorbea ierbară-și de o crimă. Și crima aceasta îi aducea aminte de alte crime vestite. Văzuse pe Troppmann, mergînd să ducă niște marfă, cînd iera neguțitoriu. Ce cap de ucigaș avea Troppmann acela!

Bărbații îl ascultau, fără să zică o vorbă, le iera lehamite. Atunci, bătrînul începu de politică. Girardin ședea adesea la masă chiar în casa în care iel, Gervais, locuea. Apoi fără nici o pricină sărînd de la un fapt la altul își dădú părerea în privința tramwaurilor cu abur. Atunci, Balbine se arătă de aceea-și părere. Bine făcuse că opriseră asemenea mașini. Se temea se ierasă de frica lor. Și începú a înșiră istorii de copii și de femei bătrîne omoriți de tramwau. Claire și Simonne se uneau din cînd în cînd în cînd cu cite o vorbă, dar asemenea povești le puneau plumb în cap și năsip în ochi.

La mezelicuri, Fritz și Louis aprinseră țigări, femeile încunjurară copiii, vorbind ca să vorbeasca, pentru a învinge somnul care dădea semne de sosire prin umezală la obraji și pișcături la rădăcina genelor.

Pe cînd Schweizer, îngrijit, fumă în tăcere, Louis picior peste picior povestea istorii fără de sfîrșit despre biuroù. Spunea tot și-rul de tînguirii, cu glas moale și cu un feliu de amărăciune molatică obișnuită la sârmanii amploiații cînd își jelesc soarta lor de robi.

Lui Louis îi plăcea să vorbească despre acest lucru, necontentit îl tot arată cînd pe o față cînd pe alta, sprijiniudu-l cu glasu-i hîrcîtoriu de oftigos, cu brațele-i fără putere, care amenințau că vor învăța minte pe șefi. Acest om, necontentit bolnav de friguri, fără nici o putere pentru a începe ce-va, acest aluat moale, acest păcătos care se făcea mic cînd se începea vre-o sfadă, spunea că se făcuse neatîrnat în biuroù pe cînd ceialaltii scriitorii se supuneau ca niște mașini la o clipeală, la un semn. Ieră plin de minie rece în potriua celor ce se linguseau pe lingă șefi, cerînd sporiri de leafă, cerșind despăgubiri! Lingă și iezuți!—Flegma ce-i venea în git îl oprea din vorbă, iera obosit, se resufla greu.

De o dată se sculă, luă o luminare și ieși din odaie.

Atunci Schweizer se sculă, lepădă țigara, și pe neașteptate, încetișor :

— Tată Gervais, am să-ți spun câte-va vorbe; să trecem în odaie.

Deschise ușa și, după ce intră bătrînul o închise înapoi.

Louis se întoarse, stingînd luminarea.

Simonne îl cheamă lingă fereastră :

Știi, iear împrumută bani! Nu-i de suferit, la urma urmei. Apoi aruncînd o căutătură plină de ciudă cătră Claire. — Au noroc și n'au bani; pricepi, ieî știu că părinții au venituri. Nu gustă acuma pentru întâia-și dată dintr'insele! Ascultă! vraî să-ți spun drept? Iești prea prost.

Se supără. Prea prost! Cum înțelegea ie a aceste vorbe?

Se sfădeau vorbind încet. Dar fiind că vorbeau tare în odaie de alături, din cînd în cînd, ascultau, încercînd să facă fraze din bucățelele ce veneau până la auzul lor.

Schweizer avea nevoie de bani, ca să plătească un bilet. Ieră amenințat de faliment; îi trebueau două sute de franci.

Sedea în fața lui tata Gervais, pe prichiciul ferestrei, cu spatele la uliță.

Bătrînul nu voi să dea, scurt.

— Dar în adevăr, Schweizer, ar crede cine-va că trebuie numai să deschid săltariul și să găsesc două sute de franci, ca să ți-i dau. N'am! De unde să-i ieu?

Schweizer îi tăie vorba. Nu-i cerea ca dar; va da înapoi și acești bani și cei împrumutați luna trecută prin Claire. Aea să primească ceva serios de lucru, avea să lucreze sara și va plăti.

Și nu vorbea de mai mulți de câte două-zeci de franci, de câte cincî, de alte sume mărunte luate de Claire de la bătrîni; nu amintea de datoriî plătite de dînșii, de banii dați pentru strai-e copiilor și ale mamei,—din iubire cătră dinsa!

Dar tata Gervais, în îndărătnicia lui de negustoriu cinstit, în judecata lui îngustă de om cu principii, nu iertase pe Fritz pentru faliment. Și ajutase să împace pe creditorî, numai pentru ca să numai sufere Claire și să nu se îmbolnăvească.

Nu! nici odată nu se liniștise bătrînul în privința falimentului, pentru a ajunge la asemenea închiere, trebuie să fie cine-va bețiv, cheltuitoriu sau leneș. Nu voiea să ție samă, de neghibăcia comercială, oarbă și nemărturisită, sîngura pricină a falimentului lui Schweizer. Lucrătoriu bun, dar stăpîu foarte prost, neștiind să cumpenească prețul de cumpărătură cu cel de vînzare, fu tras pe șfară ca un prost de oamenii ce lucrau la dînsul și

cării simțind falimentul, trăgeau cît puteau la dinșii, din ură împotriva orî cărui stăpîn.

În sfîrșit, nu putea nime să-l învinovătească de purtare rea, de petreceri, de beții, muncea din toată iunna. Atunci ce-i de zis ?

Dar tata Gervais tot nu voiea.

— Vă fac un bilet de plătit pe la sfîrșitul lui August.

— Nu pot, nu. În adevăr, cei pre mult Schweizer, nu pot. Apoi, știi, îi de prisos să trimeți mine demineată pe Claire după cei 200 de franci ; sînt hotărît să nu-ți dau nemica.

— Bine să nu mai vorbim !

Apoi, firește, arătîndu-se foarte liniștit, intră în odaie unde ierau ceialalți, zicînd :

— Frumoasă sară, ha ? Ai sta toată noaptea la fereastră.

Louis fumă din nou ; copiii azvîrleau cu tunuri de lemn bombite de pîne în niște soldați mărunți de tot.

Dar de o dată, cîud zise tata Gervais lui Georges să nu taie fața de masă cu cuțitul, începu a se vorbi despre copii, despre chipul de a-i crește.

— Ieu, dacă ași avea copii !..

Și Louis, plin de rețate, cu scopul vădit de a lovi pe Schweizer începî a apăra ideii cu totul altele de cît ale cumnatu-su în această privință. Critică vorbele acestuia cu „ieu, știți, ce zic... nu mă privește... dar socot.“ cari ierau ca un balsam pus pe o rană ce e deschidea neîncetat.

Schweizer fumă, stupind cu dispreț. Simțea împuneturile și ghionturile, desprețuind pe acest Inșală-Moarie, care scuipă sînge și pe care l'ar fi omorît cu o sîrlă.

Dar bătrînul își dadu și iel părerea. Louis avea dreptate, n'ar trebui să batem copiii, ci mai bine să-i adncem la calea cea adevărată prin sfaturi. Bătăile îi fac rei, prefăcuți... iel, Gervais, prin blîndeță și cu staturi, știuse în tot deauna a se face ascultat.

— Așa, pentru mine spuî asemenea lucruri ? strigă Schweizer.

În sine ieră fericit că putuse să se folosască de acest prilej pentru a se răzbuună : — Să știți, socot că-mi cresc copiii tot așa de bine cum vi i-ați crescut pe ai D-voastre ! Mă luați drept dobitoc ? Apoi nici nu vrau să știu de sfaturile voastre, și dacă Claire m'ar ascultă, nu v'ar lăsă copiii nici o dată !

Tata Gervais cam turburat : — Nu-i va strică iel copiii, putea să i-i lese.

Dar Schweizer respunse : — Cu feliul d-voastră de creștere, mine poimîbe îmi vor zice : Cară-te !

Bătrînul se supără și lovit în cîntea lui :

— Domnule Schweizer, mi-am crescut amîndoi copii.

Legătoriau îi tăie vorba :

— Mă închin! da, strașnic! Voiți să vă spun ieu ce faceți din copii îndemnați cu blindeță pe drumul cel drept? Niște găini plouate!—repetă: Găini plouate!

Tata Gervais se sculă:— Nu înțeleg, domnule; țintești la...

— Lă ce veți pofti. Ah! ce, poate vă închipuiți că treburile mi-ar fi mers așa de reu, dacă ași fi avut o femeie vrednică care să mă ajute și să aibă simțiri și caracter potrivit cu împrejurările?

Simțea o plăcere crudă lovind pe bătrîni în ce aveau mai scump.

— Ascultați, nu-mi bateți capul! Fie-care își crește copiii cum îl ajunge capul. N'am venituri ca să am cîud să țin predică copiilor!

— În sfîrșit, Domnule, îl întrerupse Gervais, ieșți cel di'ntăiu care, dinnaintea mea, mi-a numit copiii găini plouate. Doresc să nu faci dintr'ai D-tale.....

— Faliți, ie! zi! zeu! Pentru că ați strîns cîte-va parale cu bătăliea și nu mai știu cu ce încă, vă apucați de dat sfaturi și bine-cuvîntări!

Balbine zise tare:— Nu tăiea tața de masă, Georges.

Și Schweizer strigă:— Taie-o, din potrivă pui de falit, se-cior de leuș. Bunicii te vor deprinde a socoti pe tată-tu de do-bitoc de la care nu se cuvîne să primești palme fără să crîc-nești!

— Schweizer!.. Schweizer!.. zise bătrîna galbănă și cu mî-nele împreunate.

Dar tata Gervais, tremurîndu-i buzele:

— Lasă, Balbine, Domnul îmi dă o lecție.

— Firește! Și la urmă m'am săturat de viața aceasta... Claire, ție-ți pălăria, până cînd voiți mai pune labele aice, va trece mult! Aide, îmbracă copiii, și...!

Louis și cu femeea lui vorbeau încet, vesel. Schweizer își luă pălăria, zise un bonjour sec și ieși înnainte. Claire merse după dînsul, dar mai întăiu sărută pe bătrîni, pe frate-su și pe cumnată.

Apoi remaseră numai ieși patru, tăcuți.

Simonne ridică capul:— Ei, vă place?

Tata Gervais respuse:— Un mojić.

— Sărmana Claire! șopti Balbine.

— Sărmana Claire! Da! poate ținuse cu dînșii în timpul sfezei cu legătoriul!

Și Simonne bătea cu degetele pe colțul mesei un marș.— Nu, nu vă pricep, urmă ție, să poartă cu noi ca cu cei mai de jos și le dați dreptate, ori ce ar zice, nu i așa, Louis.

Iel rîse prostește :— Sint oameni cărora le place așa; am un șef la biurou ..

Iea îl întrerupse :— În sfîrșit, mărturisiți că nici n'a încercat să dămolească pe bărbatu-su; — nici o mișcare! Ar fi crezut cine-va că-i părea, în inima ieî, bine că vă dă o lecție.

-- Se pare în adevăr că a vrut să-mi dea o lecție, zise tata Gervais.

Dar Balbine apără pe Claire. Cine ar putea crede asemenea faptă din partea ieî? Claire nu putuse să se amestece, căci știea ce aspru ieste Schweizer.

— Atunci să zicem că are drept te! Haidem, îi tîrziu, Louis.

Cu aripele nasului strînse, țapînă, luă pe Louis, pe care-l apucase ieară-și tusa pe scări.

Și după ce închiseră poarta bătrîniî remaseră sîngurî, zdrobiți, față în față.

Lampa fumegă; Balbine să uită fără băgare de samă la o farfurie pe care se îngalbeneau niște bucăți de pară. Pe sub masă ierau șervete boțite, și o pată mare roșă bătînd în vioriu se întindea pe fața de masă, lîngă alte pete mai mici în jurul păharelor, la vîrfurile cuțitelor și a furculițelor. Scaunul pe care șezuse Georges, băietelul lui Schweizer, ieră acoperit cu fărături de pîne, și pe spătariu cu virgule lăsate de degete unse.

Trecu o trăsură, o birjă, roatele-i sunau pe pavea.

Balbine șopti :— Sărmanii de noi, sărmanii de noi!

Dar iel nu zicea nimic; iea urmă :

— Ca și cum n'am mai avea copii.—Pentru ce le făcuse asemenea supărare?

— N'avea parale, și n'am vrut să-i mai dau.

— Și-i trebuca mult?.. cît?

— Două sute de franci.

— Dumnezeuule! Unde-i va găsi?

— Nu putem totu-și, să dăm tot ce avem acestui... Domn.

— Nu va mai veni. Numai de ar lăsa pe Claire să vie pe la noi! Sintem sîngurî de tot!

Iar o mînă o atrase de rochie pe la spate.

— Mi-i somn, bunică...

Se întoarce și văzù pe Georges pe care-l uitase Claire, poate căutînd astfel să facă o plăcere bătrînilor.

Atunci, în fața acestui cap blond cu ochii somnoroși, bătrîniî prinseră curaj. Aveau nevoie de dînșii! Copilul ieră ceva din fiica lor, trup din trupul ieî, pe dinsa o sărutau, sărutîndu-l; aceste două ființi, în mintea și în inima lor nu ierau despărțite.

Balbine dezbracă băietul, dînd lui Gervais ștraile lui, parcă

de păpușă. Bătrînul ținea în mînele-î slabe, galbene, încrêțite, cu mîi de îngrijiri pestelca cea albă, boneta, rochița cu un fîiong de cordea botîită, veche.

Cînd băietelul în cămeșă, stătea în picioare pe genunchiele Balbinei, nu se mai săturau privind-î pieptul și umerele grăsuțe, brațele cu gropicele la cot, mînuțele curmate și piciorușele trandafirii la călcăie, nerăbdătoare.

Îl duseră în odaia lor, pe pat, îl culcară între dînșii.

Și cum îl priveau dormind, mîi de amintiri cîntau în mintea lor; amărunte, lucrșoare intime frumușele, aducînd un miros de flori vestezite.

Vedeau pe Claire cum iera în copilărie cînd o culcau cu dînșii, după ce să spăria noaptea de ce-vă. Și cum se jucau dimineța în pat: cum se ascundeau pe sub oghial: Georges le aducea amînte de vîeța aceea! Nu, degeaba, nici o dată nu simțise așa iubire pentru Louis. Îl iubeau dar alt-feliu. Ieră un feliu de simțire stîmparată, amorțită, statornică, care nu se putea întînda ca o pată de unt-de-lemn, cum făcea iubirea pentru Claire.

Stînseseră lumînarea. De o dată bātu cine-va la ușă.

— Nu te turbură, zise Balbine, mă duc să întreb cine-î.

Se sculă, în cămeșă, pe întunerec, lovindu-se de mobile. Trecu prin odaia de mîncare, prin sala pe unde se întră, se oprî și ascultînd cu băgare de samă întrebă:— Cine?

Glasul lui Schweizer respunse:— Ieu!

Apoi fără să întreb ce caută;— Așteptați o leacă.

Se întoarse în odaia de dormit și zise:

— Schweizer.

Bătrînul se sculase în pat, repetînd:

— Schweizer?

Balbine trase o fustă și aprinse lumînarea. Apoi deschise ușă. Legătoriul întră.

— Am venit să ieu băietul.

— Dar. . . .

— Am venit să ieu băietul, vă zic.

— Îl îmbrac îndată.

— Bine, aștept.

Iea simți cum îi veneau lăcrimi.

Aprinse altă lumînare pentru a nu lăsă pe Schweizer în întunerec, dar cînd întră în odaie, se mîeră de gălbineala bărbatu-su, care ședea pe pat cu privirea rătăcită, cu gura deschisă.

Trezî pe Georges:— Tată-tu a venit să te iea, drăguță, scoală-te.

Iel împingea pe bunică-sa, plîngînd, izbindu-se, cu brațele țapene. Schweizer striga:

— Ce iese acolo? Trebuie să vin și ieu?

Copilul înghiți lacrimile și se lăsă să-l îmbrace. Ținu mult. Bătrîna tremură și degetele-î nu puteau nemiri bortele bumbilor. După ce-î puse pălăria. Sărută pe bunicul, zise iea. Copilul îl sărută și iea băgă de samă că bătrînul nu-î respunde la sărutare. Apoi îl duse la tată-su.

— De abiea s'a trezit, nu-l duce pe jos. Fritz.

Iel zimbî cu reutate și plecă, cu pălăria în cap, trîntind ușa.

Balbine deschise o fereastră și văzù pe Schweizer, mergînd ıute și ducînd copilul de mină. Iea închise fereastra ne mai pu-tînd, simțînd la piept recoreala nopței. Înainte de a se culcă se puse la căpătăiul patului, așteptînd vre-o vorbă de la Gervais, și stăpînîndu-și durerea gata de a izbucni.

Dar tata Gervais, răzamat pe perină, stătea înlemnit, cu mintea îngreuieată ca de o bîzitură neîncetată ce-î sună în urechi.

Balbine se culcă; auzi sunînd un ceas, jumătate, două și în sfîrșit adormi; dar pe la mijlocul nopței trăsări.

Mana-î întîlnise o mine rece, moartă.

Se frecă la ochi și strigă, neliniștită:—Gervais! Gervais! Îl scutură:—Iești bolnav? Da răspunde! Se plecă peste dînsul, își apropie fața de fața lui, și nu-l putea vedea din pricina întunerecului, ci numai îl pipăiea.

De o dată lumina tremurătoare a finariului căzù pe fața bătrînului. Și iea îl văzù cum ieră liniștit, pe spate, cu nasul ascuțit, cu ochii nemișcați, deschiși tare, cu minele întinse de o parte și de alta a trupului, de a lungul.

Îi puse mină pe piept, în dreptul inimei, și, fiind că nu o simți bătînd, înțelese în sfîrșit! Atunci miî de gînduri, miî de dorinți se ciocniră într'o minuntă în capul iei. Voi să chieame pe cine-va, să treacă peste acest trup rece ca gheața, să ceară lumînare, un doctor, dar o putere mai pe sus de fire, de o dată, fără cruțare o ținu în pat, cu minele ca moarte, fără glas.

Un fîor îi trecù prin tot trupul, și, cu față în jos se culcă peste trup, cu ochii plini de întunerec.

Bătrînul avea fața așa de liniștită, dormind de somnul cel veșnic, că ai fi crezut că acu-și se scoală și se mîeară că găsește acest trup peste trupul lui și pe pieptul lui acest cap.

Cîte-va gîndiri asupra faptelor omeneşti.

O pîeatră cade. Putea iewa oare să nu cadă, fiind date împrejurările în cari a căzut? De sigur că cei mai mulţi vor zice că nu se putea să nu cadă.

Un om face o faptă bună sau rea. Putea iel să nu o facă? Aice nu ne mai înţelegem ca mai sus! Cei mai mulţi vor zice că să putea să nu o facă, numai dacă ar fi vroit; căci, zic iei, omul are *vroinţa slobodă*! Numai *materialişti* adevăraţi, *fatalişti* vor zice că în împrejurările în cari s'a făcut acea faptă, nu se putea să nu se facă.

Cine are dreptate? Noi credem că fatalişti.

Dar cu dreptul va zice cine-va, trebuie să dovedim aceasta. Cum că materialişti au dreptate, nu vom dovedi aice, căci nu ne-am propus aceasta; dar vom arată unde s'a vorbit despre asemenea lucruri în revista „Contemporanul“. În şirul de articole intitulat „*Ce ştim despre lume*“ s'a dovedit că în lume nu se află de cît ceiea ce numim *materie* în mişcare şi *golul nemărginit*. Părţicele nemărginit de mici ale materiei prin mişcările lor fac toate schimbările (*fenomenele* după cum se numesc în ştiinţi), atît acelea pe care le vedem la corpurile numite *brute*, cît şi acele de la corpurile cu *vieaţă*.

Despre fatalism va veni vremea să mai zicem cîte ce-va îndată.

Dar poate să întrebe cine-va ce însemnatate are pentru societate de a şti dacă faptele omeneşti sînt s'au nu aşă cum zic fatalişti, dacă vor crede sau nu vor crede toţi că vroinţa iewe slobodă sau nu.

Însemnatatea iewe mare, căci starea societăţii atîrnă de la credinţile acelor cari o compun şi mai ales de la ale acelor cari, în orî-ce chip, sînt conducătorii iei. Un legiuitoriū, care va crede că vroinţa iewe slobodă va face legi potrivite cu această credinţa*), prin urmare greşite. De asemenea şi în alte împrejurări.

*) Cum şi iewe în adevăr; căci legile ţerilor celor mai innaiotate sînt făcute presupunînd că vroinţa iewe slobodă.

Ar mai putea zice cine-va:

Dacă sînteți *fataliști*, pentru ce vă mai gîndiți la ceia ce se petrece în lume? Ceia ce se întîmplă, trebuie să se întîmple, nu puteți opri. De asemenea și pentru viitoriu, aveți credință că ceia ce are să se întîmple, se va întîmpla numai de cît într'un feliu anumit, prin urmare la ce să mai propuneți cutare și cutare lucru de făcut? Pentru ce vă miniați și găsiți reu ceia ce s'a făcut de vreme ce nu se putea alt-feliu? etc.

Deși s'a mai respuns la asemeni combateri, totu-și înainte de a trece mai departe vom arată foarte în scurt cum înțelegem *fatalismul*, pentru ca să nu se mai ostenească cine-va să ne combată în așa chip.

În adevăr ceea ce se întîmplă nu putea de cît să se întîmple așa; dar tocmai pentru aceasta cînd ne gîndim la lucrurile din lume, nu putem face alt feliu; căci și aceasta iese *fatal*! Dacă se întîmplă ce-va în lume și zicem că-î reu, asta nu însemnează că zicem că ar fi putut să fie alt feliu, în împrejurările în cari s'a întîmplat; dar zicem că de se întîmplă alt-feliu mai bine ar fi fost. — De propunem ce-va pentru viitoriu, nu se putea să nu propunem, iese *fatal*, precum tot fatal iese ea să avem sau nu soarta de a fi ascultați și de a face pe alții să meargă cu noi! — Așa în cît fatalismul, cum îl înțelegem, nu ne împiedecă nici de a cercetă cele întîmplate, nici de a căută lucruri mai bune pe viitoriu. — Fatalismul nu iese o cătușă pentru noi, căci nu iese acel *fatalism personal*, acea credință că sîntem în mîna unei ființi care poate face ori ce din lume și din noi, așa în cît ar fi de prisos a se mai gîndi cine-va la viitoriu! — Afară de acestea știind că nu iese un *ce conștient* care conduce lumea, că toate se produc prin *materie* (ori care ar fi *substratul* ie) în *mișcare*, nu putem crede în *capriții*, în întîmplări cu totul contrarii celor cunoscute; prin urmare din numărul faptelor cercetate, căutăm a găsi linia după care merge lumea și cu cît vom cunoaște mai

bine mersul lucrurilor, cu atîta va fi mai fatal ca să se întîmple cele ce vom zice pentru viitorii.

De o cam dată atîta pentru a se înţelege ce iese *fatalismul*.

Să ne întoarcem la om.

Omul nu iese şi îel altă cevă de cît o adunătură de materie în mişcare într'un chip anumit.*) — Decî ori ce faptă omenească iese o mişcare a părţicelilor de materie şi prin urmare *fatală*, precum iese fatală şi căderea unei pietre.

De aice nu urmează înse că omul nu trebuie să răspundă pentru faptele sale; căci cu toate că îel nu putea face alt feliu de cît cum a făcut într'o împrejurare oare-care, totuşi iese fatal cu ceialalţi oameni să înlătureze pe acela care face fapte socotite de rele de cătră cei mai mulţi. După cum oprim o piatră să nu ne cadă în cap, tot asemenea oprim şi pe un ucigaş, pe un jupitoriū sau alt făcătoriū de rele, sau într'un cuvînt pe acela care ne face sau credem că ne face un reu.

(Va urmă).

G. N.

Din ce veac să fi graiul din manuscriptul de la Voroneţ.

(urmare)

DI Bumbac ne spune că: „Ortografia manuscriptului voroneţan observează foarte exact, am putea zice în mod pedantic *scrierea consequentă a acestor două sunete întunecate, împrejurare*, ce nu se poate spune despre nici unul din toate celelalte monumente literare ale secolelor 16, 17, etc şi *nici despre texturile mătăcene!!!* Aşa încît „manuscriptul voroneţan“ iese şi 'n această privinţă unic în felul său!!! (pag. 180, No. 12 An. II).

*) Nu avem pretenţia că aceasta iese definiţiunea omului; dar din punctul de vedere în care ne-am pus putem să zicem că aşa iese omul.

Mare minune, mă gîndesc cum va fi cetit oare d-l Bumbac texturile mähăcene și documentele din veacul al XVI-lea de poate înnaintă asemenea fraze.

Facă bine dl. Bumbac și deșchidă tomul al doilea din „Cuvente den bătrăni“ ale d-lui Hîjdău la fața 120 și va vedea o predică scrisă de popa Grigore de la Mähaciü în anul 1619, adecă la începutul veacului al 17-lea. În predica aceasta găsim tocmai ortografia manuscrisului voronețan în privința lui *î* și *ă*. Î de la începutul cuvintelor îl găsim însemnat prin *Ɑ*, *ă* de la sfîrșitul cuvintelor cu *z*, iar în lăuntru cuvintelor atît *î* cît și *ă* se însamnă cu *z*. Abateri de la regula a doua se află puține, ca în *slavă*, *după*, și încă pentru amîndouă se găsește și scrierea cu *z*. Asemenea greșală am văzut și în manuscriptul de la Voroneț în care stă scris: *temniță* și *patridă*, amîndouă cu *Ɑ* la urmă. Negreșit că din greșală se va fi scris așa, în tocmai ca și în predica de la 1619. Abateri de la regula a treia se găsesc în predică tot așa de puține ca și în manuscriptul de la Voroneț. În predică aflăm *pămînt* scris cu *Ɑ* după *p*, dar ce va mai de parte cu *z*; în manuscript găsim *mîndrie* cu *Ɑ* după *m*. De altfeliu *î* din lăuntru vorbelor se scrie cu *z*. Ieată pilde: *întrărema*, *roagăndu-vă*, *găndindu*, *dobăndi*, *cuvăntul*, *măru* (manus), *plăngere*, *măndrie*, *pănrea*, *mănre*, *săngele*, *osăndă*, *căndu*. — Nu se găsește nici un exemplu de acest *a* acc. urmat de *n*, *mp*, *mb*, în lăuntru cuvintelor cu alt semn de cît cu *z*; vadă decî dl. Bumbac că deosebirea între *Ɑ* și *z* iera întocmai aceea-și la cel ce a scris manuscriptul ca și în predica lui popa Grigore și nu mai zică că nu se cunosc texturi mähăcene cu această particularitate ortografică.

Înse dacă ar bine voi să cetească în tomul I-iu al „Cuventelor den bătrăni“ ale d-lui Hîjdău, va vedea că asemenea deprindere ortografică ieră foarte obișnuită în veacul al XVI-lea.

Așa, la fața 55 ar vedea un document de la Tîrgu-Jiu din anul 1591 și s'ar convinge că *î* la începutul cu-

vintelor se însamnă cu *ʌ*, iar *î* și *ă* din lăuntru cu *z*, de pildă: *în*, *înzestrat*, *împresurat*, *întrat*, *încă*; *ajungându-l*, *neavândă*, *zicândă*. La fața 63 ar fi văzut un zapis de la 1595 și s'ar fi încredințat de acela-și fapt ortografic. Tot acela-și lucru ar fi văzut: în zăpisul de la 1596, pag. 66; în zăpisul de la 1596, pag. 72; în testamentul de la fața 94 din anul 1600; în zăpisul de la 1600 pag. 100 și 101; în poronca domnească de la 1601 pag. 108; în zăpisul de zălog de la 1603 pag. 130, etc, etc. În toate aceste documente și în altele găsim pe *ă* și *î* în-năuntru cuvintelor însemnate cu acela-și semn *z* ca și în manuscriptul de la Voroneț. — Cum rămâne deci cu vechimea lui? Păcat că au date documentele citate, alt-feliu ar fi și ieie sărmănele copii de pe manuscise din veacul al un-spre-zecelea!

Am dovedit până aice, fără nici o presupunere ne-întemeiată, că *a* accentuat din lăuntru cuvintelor se prefăcuse în *î* în graiul manuscriptului, dacă ieră urmat de *n*, *mp*, *mb*; precum am dovedit și că *a* începătoriu urmat de acelea-și consoane a suferit tot prefăcerea în *î*. Să vedem ce metodă am urmat.

Mai întâiu am văzut că *a* de la începutul cuvintelor, urmat de consoanele citate se află înfătoșat prin *ʌ* și *ʌ*; iar *a* accentuat, dinnăuntru cuvintelor urmat de acelea-și consoane l'am găsit înfătoșat prin *z*.

Făță cu acest fapt ne-am pus întrebarea foarte firească, care se vede înse că *a* scapat din vederea d-lui Bumbac, cum se ceteau semnele *ʌ*, *ʌ*, *z*?

Pentru a mă feri de orî ce ipoteze am cercetat întâiu la ce fază ajunsese *a* începătoriu urmat de *n*, *mp*, *mb* și de pe formele *unghiu*, *dintănia*, am văzut că în graiul păstrat prin manuscript se zisese încă mai din vechiu *inghiu*, *întănia*; pentru că *u* de la *unghiu* și forma *dintăniu* nu se pot esplică de cît din *î* și am citat regulele fonetice trebuitoare. Apoi am cercetat în privința lui *a* accentuat dinnăuntru cuvintelor și din formele: *cुरूndu*, *apropiindu*, *creștinre*, *ainte*, *înrainte*, am văzut ie-

ră-și că graiul de care vorbim avuse încă de mult *i* și că acel *i* trecuse, după anumite legi fonetice, în *u* (*curundu* p. *curîndu*) și în *i* (*apropiîndu* p. *apropiîndu*; *creștinre* p. *creștîinre*; *ainte* p. *aînte*; etc.) Am fost deci în tot dreptul să zic, că *a* accentuat cît și *a* începătorii trecuseră în *i* înainte de *n*, *mp*, *mb*, în graiul manuscrisului.

Închierea firească a fost că scriitorii faptelor apostolilor a ținut următoarea regulă ortografică: *Sunetul i la începutul cuvintelor să se scrie cu ꝛ sau ꝛ; iar la urmă saü înlăuntru cu z, fără a-l mai deosebi de ă.* Ca dovadă neîndoelnică pentru asemenea regulă am arătat cum înșii, de pildă se scriea cu ꝛ, iar la întrînsii cu z, etc. Adecă acela-și sunet arătat, cînd cuvîntul se începea cu dînsul prin ꝛ și cînd ajungea înlăuntru prin z.

Pe urmă am trecut și am cercetat ce ne arată scrierile din veacul al XVI-lea și am văzut în mulțime, că *i* și *ă* nu se deosebeau în scriere înlăuntru cuvintelor și că se însemnau prin z. Î de la începutul cuvintelor l'am găsit arătat prin ꝛ.

Documentele din veacul al XVI-lea avînd date și cuprinzînd întrînsele forme cari dovedesc că graiul dintrînsele avea de mult pe *i*, urmează fără umbră de îndoială că de pe sunetul *i* nu putem îndepărta mult manuscrisul de la Voroneț de dînsule că poate să fie ce-vă mai vechi, dar că poate fi și contemporan, ba chiar și mai nou.

Ar fi de ajuns cîte am spus până aici pentru a arăta cît de amar se înșală Dl. Bumbac crezînd că manuscrisul ne înfătoșază limba dintre 1000 și 1100.

Toată puterea și-o luă de la faptul, admis de D-sa fără luare a mințe, că în manuscris avem un grai în care *a* urmat de *n*, *mp*, *mb* și aflătorii în lăuntru cuvintelor se află în fază *ă*. Dl. Lambrior a arătat că pe la 1231 se zicea *sîmbătă*, adecă cu *a* trecut în *i*, deci zicea Dl. Bumbac, graiul din manuscris iese mai vechi de cît de la 1231. De altă parte Dl. Lambrior întemeindu-se pe niște fapte, scrisese că întunecarea lu *ă+n* s'a început mai cu putere prin veacul al X-lea; Dl. Bumbac

zicea, dacă întunecarea a început în veacul al zecelea, documentul nostru trebuie să fie mai nou, căci *a* la începutul cuvintelor ajunge și într'însul la *î*, iear în lăuntru nu. Prin urmare socotind vr'o sută de ani pentru întunecarea observată în manuscris, orî poate și două, pune redactarea originalului, a căruia copie după D-sa o avem, între 1000 — 1100.

Cum ați văzut toată clădirea se sprijinește pe credința că la vremea, cînd s'a alcătuit manuscrisul se zicea *sămbătă* ; dovezile aduse mai sus ruinează această temelie, prin urmare și tot, ce s'a clădit de a supra.

* * *

Fiind că Dl. Bumbac s'a pus să combată și niște ideile ale D-lui Lambrior în privința fazei prin care a trecut *à+n* până ce a ajuns la *în* ; mă văd silit a-î răspunde și la această combatere, cu atîta mai ciudată, cu cît D-sa după ce lupta în potrivea D-lui Lambrior și spune cu totul altă ce-va strigă, că D-sa și cu Dl. Lambrior sînt de aceea-și idee.

Dl. Bumbac pretinde că *à+n* a trecut întăi în *ăn* și apoi *ăn* s'a prefăcut în *în*. D-sa nu catadicsește a aduce vre o dovadă pentru a-și sprijini părerea, afară dacă n'a luat drept dovadă credința D-sale, că în manuscris se cetea *plănge*, *pănre*, cu *ă*, și nu cu *î*, orî sucitura ce s'a necăjit să facă ideilor D-lui Lambrior.

Ieată dovezile ce le aduc acei cari susțin ca și Dl. Bumbac, că *ăn* a trecut prin *ăn* la *în*.

Sînt forme ca *întăiū*, *căpătăiū*, în cari aflăm un *ă* după *t*, formele mai vechi au fos cu *n*: *întăniū*, *căpătăniū*, deci cu un *n* lîngă *ă*. Prin urmare, zic ieia se prefăcuse numai până la *ă* și înnainte de a trece în *î*, *n* a căzut, după o lege fonetică cunoscută.

După Maxim și alții la Macedonenî *à* urmat de *n*, *mp*, *mb*, s'ar fi rostind *ă* și prin urmare în acel dialect limba romîna ar fi remas la fază cu *ăn*.

Aceste sînt singurele sprijine ce se aduc teoriei că *î* s'a făcut din *ă*.

Să le cercetăm mai cu de a măruntul și anume începînd cu dialectul Macedonean. Adevărat iese că Maxim, în „Gramateca macedoromanească“ de la 1862 zice că Macedonenii nu cunosc sunetul *î*; înse chiar în pildele date de D-sa după *Boiagi* găsim: *unflă* (pag. 133 r. 10 numărînd din jos), *unflară* (pag. 134 r. 7 din jos), *unflă* (pag. 135 r. 5 de sus), *nainte* (pag. 135 r. 4 de jos), *inima* (pag. 136. r. 3 de sus), *imnă* (pag. 139 r. 19. de sus).

În bucățelele luate după *Leake*, dar stricate ca și tot materialul din pricina ortografiei etimologice, găsim: *imni* (pag. 142, r 17, de jos), *inflăte* (pag. 142, r 8 de jos). În „*flori din Macedoni'a*“ întilnim: *inima*, *imnu*, *den* (p. de în), *de'nainte*, *inimele*. Pe urmă în formele gramaticale citate de însu-și Dl Maxim se află la verbele de a conjugarea a doua și a treia gerundiul cu *undu* și *undalu*, precum: *tăcundu*, *vezundu*, *arupundu*, *curundu*, etc.

Toate formele aceste cu *u* sau cu *î* în loc de un *a* urmat *n*, *mp*, *mb* (căci am arătat mai sus cum că chiar unde fusese un *e* inițial, acela se prefăcuse în *a* și apoi din *a* în *î*) dovedesc că în dialectul macedonean au fost forme cu *î*, carile s'a prefăcut în *i* ori *u* după regule fonetice date aiurea. Așa dară cu tot dreptul putem zice că la Macedonenii au fost formele următoare: *inflă*, *ina-înte*, *inemă*, *imnă*, (îmblă, îmlă), *inflăte*, *de în*, *tăcîndu*, *vezîndu*, *arupîndu*, *curîndu*, și *creștiîn* (căci am uitat să spun că și acest cuvînt se află la Macedonenii). Prin urmare *a* accentuat din năuntrul cuvintelor, cît și *a* începătoriu s'a prefăcut și la dînșii în *î*.

Acuma dacă în adevăr Maxim a auzit forme că *măne*, *păne*, etc, atunci trebuie să presupunem că la unii Macedonenii s'a făcut o prefăcere (despre care vom vorbi aiurea) a lui *î* în *ă*, altă cale nu ne iese deschisă.

Am zis într'adins „unii Macedonenii“, căci *î* se află de pildă în dialectul sau subdialectul de la Crușova, cum

vedem în „*Ascăparea ali Dince* di mîinile turțești“ scrisă de d-l Tașcu Iliescu profesor într'o școală romină la Constantinopol. Ieată în adevăr ce zice în notele ce a pus după textul macedonean, publicat în „*Felibrige. Maintenance de Languedoc, 1882, Mai. Montpellier pag. 16*: „ă, ă sunetul unui *e* mut francez, rostit cu gura ce-vă mai deschisă de cît în silabele franceze: *le, me, te,..*

„â, ê, î, û se rostesc întunecat, nasal, ca sunetul ce se însămnă în dialectul piemontez printr'un *e* cu trema ori printr'un apostrof“.

Nu ne putem îndoi deci, că cel puțin la Crușova se află *î* făcut din *à+n*. Ieată și formele în care se întilnește, în textul Dincei: *mân'ile, 'ntribând'ud, pâne, mânu, când, măcămă, imnânda-luz, strigându*. Apoi forme cari au trecut prin faza cu *î*, sînt destule, între altele și *creștin* (crestiano, creștiinu, creștinu, creștin), *intră, imnă*.

Pot să mai adaug că ieu singur am vorbit cu un băiet din Macedonia, care zicea *pîni, călcîniū*, etc.

Învins prin asemenea probe m'am lăsat și ieu de ideea ce aveam mai de mult, că la Macedonenî sunetul *î* iese necunoscut. Poate că ideea se trage de la o chestie de ortografie, că scrieau pe *ă* și pe *î* cu *z*.

Despre formele *întăiū, căpătăiū*, iese de zis mai întăiū le găsim și sub forma *întiū, căpătăiū*, iar la Romîni din Banat sub formele; *întîniū, căpătîniū*. A de la „întăiū“ și „căpătăiū“ se explică foarte bine prin analogie cu alte sufipte, precum: *ău*. Dl Lambrior a arătat că așa trebuie de explicat, căci alt feliū de ce avem „mîiū“ (maneo, mîniū, verb), în acela-și dialect cu „întăiū“ ?

(Va urmă).

I. Nădejde.

Plagiate în „Telegraful“.

Cetitoriî noștri își aduc a minte de plagiatoriul Al. Paigrot. Acest tînar plin de viitoriū urmează cu meșteșugul D-sale înnainte; dar acuma cînd se știe că Al. Pai-

grot înșamnă plagiatoriū nu vedem nici o reutate; căci fie-cine, cînd cetește ce-va de dînsul, știe că a cetit, o bucată ștearsă de unde-va. Așă numai în treacăt cităm cronica: „*Bogate și sărace*“ de la 14 Sept. 1883, alcătuită din „*Contemporanul*“ și din „*L'Intransigent*“. Dar bucata intitulată „*Covrigar și covrigăreasă*“ (tribunalul corecțional de Ilfov), cum rămîne? Nu vedem iscălit pe Al. Paigrot și totu-și iese plagiată din „*L'Intransigent*“ 14 (26) Septembrie 1883 de pe bucata intitulată „*Pâtissier et pâtissière*“. Lucrul iese cu desăvîrșire rău, căci ne strică până și documentele omenești ce am putea culege din întîmplările înregistrate de ziare. În asemenea materie datorica cea dintăi a ziaristului iese să spuie adevărul. Cel puțin înse, avem un document de adăugit la observațiile noastre, cum se fabrică la noi ziarele mari politice, sau cel puțin unele din iele.

Iată și bucăți puse față în față, spre cercetare:

BCU Cluj / Central University Library Cluj

BULETIN JUDICIAR

TRIBUNAUX

Covrigar și covrigăreasă.

PÂTISSIER ET PÂTISSIÈRE

Tribunalul corecțional de Ilfov.

M. B... est pâtissier et comme tel exposé chaque jour à faire de nombreuses brioches. Entre toutes celles qu'il fit, il y en a une certainement qu'il doit amèrement se reprocher: c'est d'avoir, il y a neuf ans, épousé la personne qui le traîne aujourd'hui sur les bancs de la police correctionnelle.

D. B... e covrigar. Iel între multe prostii pe cari le făcu, a făcut una mare de tot, și de care trebuie să se căiească amarnic: el, acum nouă ani, s'a căsătorit cu femeia care astăzi îl tirăște pe băncile poliției corecționale.

În cînda unei soacre pe lîngă care bătrînele tigroaice sînt blînde ca mielul și care, cum zice vorba cîntecului:

De s'ar coace cît s'ar coace,
Dulce tot nu s'ar mai face,

întăi ani de căsnicie se petre-

En dépit d'une belle-mère auprès de laquelle les vieilles tigresses sont d'une douceur d'agneau, les premières années du mariage se passèrent assez bien. Le dieu des pâtisseries semblait avoir béni cette union; au bout d'un an, en effet, un futur gâte-

cură destul de bine. Dumnezeu covrigarilor—și al covrigilor — părea că blagosloviște această căsătorie; după un an, un viitor cetățean al României se născu, spre marea bucurie a soților.

Dar, vai! cum mai zice nu știu ce proverb, „fericirea nu ține de cât o clipă.“ D. B... fû silit să recunoască adevărul acestei filosofice cugetări când văzû că nevastă-sa îl înșelă. El plînsu, amenință, dar de geaba. Mai mult încă, soacră-sa spre a-l mîngîiea de coarnele ce-î puneafie sa, îl ocăra toată ziua.

În Iuliû trecut, d-na B..., o sfîntă prea puțin dispusă a se căi, părăsea domiciliul conjugal, întovărășită d'un galant, de sigur mai perfect de cît soțul ei.

Imediat, covrigarul părăsit făcû o jalbă prin care cerea despărțirea, la care d-na B... iute ca trăsnetul, respunse prin o altă jalbă de întreținere de concubină în domiciliul conjugal.

D. B..., în adevăr, făcuse noua prostie d'a lua ca fată de prăvălie p'o domnișoară frumușică și tînără, numai de opt-sprezece ani, Aneta T...

Și, într'o bună dimineață, d. D... remase încremenit cînd văzû întrînd la dînsul un comisar polițienesc care îi esplică scopul venirii sale. Covrigarul negă cu energie, dar magistratul tot își făcû procesul verbal.

D'acî procesul.

La audiență, d. B..., negă mereu.

saucos était né à la grande joie des deux époux.

Hélas, comme disait feu Mennesclou, „le bonheur n'a qu'un instant“. M. B... fut obligé de reconnaître la vérité de cette philosophique réflexion lorsqu'il s'aperçut que sa femme le trompait. Il pleura, il menaça, mais ce fut peine perdue. Bien plus, sa belle-mère, pour le consoler des coups de canif dont Mme B... lacérait le contrat, essaya de lacérer à coups de ciseau la poitrine de son gendre.

An mois de mars dernier, Mme B... une Madeleine qui nous semble peu disposée a se repentir, quittait le domicile conjugal en compagnie d'un galant, sans doute plus parfait que son époux.

Immédiatement, le pâtissier abandonné introduisait une instance en séparation de corps, à laquelle Mme B..., prompte comme l'éclair, ripostait par une plainte en entretien de concubine au domicile conjugal.

M. B..., en effet, avait fait la boulette de prendre comme demoiselle de comptoir une jeune et jolie personne de dix-huit ans, Mlle Julia T...

Donc un beau matin M. B... fut tout baba de recevoir la visite du commissaire de police, qui lui expliqua le but de sa mission. Le pâtissier nia énergiquement, mais le magistrat n'en dressa pas moins procès-verbal. De là procès.

A l'audience, M. B... continue à nier.

Președintele.— Haide, spune! s'au găsit rufele d-șoarei amestecate cu ale d-tale; ace de pěr pe masa din odaia în care dormi d-ta, etc.; (domnișoarei), și d-ta, ce ai de zis?

Prevenita.— Am de zis, d-le președinte, că sunt fata de prăvălie a d-lui B..., am odaea mea și are p'a d-nealui.

Președintele.— Da, dar este o ușă de comunicare.

Prevenita.— Când d. comisar a venit, d. B... era la cuptor.

Președintele.— Fie; dar tot s'a găsit lucrurile d-tale amestecate cu ale d-lui B..., acele d-tale de cap pe masa din odaia d-lui de culcare, etc.

Prevenita.— În sfârșit, domnule, vă spun că nu sunt de cît fata de prăvălie a d-lui B..., am înlocuit pe soția dumisale la teșghea.

Președintele.— Asta nu împiedică s'o fi înlocuit și în altă parte. (Risete).

Elocința avocatului care a pledat pentru cei doi preveniți a fost zădarnică. Tribunalul a osândit pe d. B... și pe d-ra Aneta la câte o sută fr. amendă.

Le président. — Allons, voyons! on a trouvé son linge mélangé avec vos vêtements, des épingles à cheveux sur la table de nuit, etc.; (à la demoiselle), et vous qu'avez-vous à dire?

La prévenue. — J'ai à dire, monsieur, que je suis la demoiselle de boutique de M. B... j'ai ma chambre et il a la sienne.

Le président — Oui, mais il y a une porte de communication.

La prévenue. — Quand le commissaire de police est venu, M. B... était à son four.

Le président. — Soit; mais on n'en a pas moins trouvé vos effets mêlés à ceux de B..., vos épingles à cheveux sur la table de nuit, etc.

La prévenue. — Enfin, monsieur, je vous répète que je ne suis que la demoiselle de boutique de M. B...; j'ai remplacé sa femme au comptoir.

Le président. — Ce n'est pas une raison pour la remplacer ailleurs. (Rires.)

C'est M. Noirot qui a plaidé pour les deux prévenus. Son éloquence, malheureusement, n'a pu convaincre les magistrats, qui ont condamné M. B... et Mlle Julia a cent francs d'amende chacun

Georges Meusy.

După acestea judecați D-voastră singuri.

Audax.

ALEXANDRU LAMBRIOR A MURIT.

Iată vestea care multora le-a înghițat singele și le-a strins inima. Lambrior a murit, groznic și amar cuvânt! Până mai ieri trăea, mintea lui înaltă avea încă toată puterea, s'a stins înse acuma pentru totdeauna. Cite-va zile am mai putut vedea remășițele lui înghițate, le puteam încă vedea, dar Lambrior nu mai ieră. Pământul l'a înghițit acuma, cum a înghițit atîția oameni mari, atîția oameni de rînd, atîția mișei. Ne va rămănea numai amintirea lui și jalea neîncetat înprospătată, de cîte ori vom gîndi că asemenea om a murit tocmai cînd începuse a se face cunoscut în lumea științifică, întocmai ca și Conta.

Pe Lambrior îl plîngem nu numai ca pe un om, ca pe un membru despărțit din societate, ci mai mult ca pe învățatul care a făcut mult și încă mai mult ar fi putut face. Lambrior ieră fala nației noastre: un fecior de țeran de la satul Socî se ridicase pe aceea-și treaptă cu învățații din Apusul civilizată de atîtea veacuri. Lambrior ieră din acei oameni cari știeau că în țara noastră nu trebuie să ne închidem într'o parte mică a științei. Mintea lui cuprinsese istoria poporului român, istoria limbii și în general istoria religiunilor și a instituțiilor popoarelor Indo-europene. Din cursul lui de istoria Romînilor a ramas caietul după care ținea lecțiile de la școala militară; din cercetările lui limbistice, cea mai desăvîșită, studiul legilor după cari s'au prefăcut sunetele limbii latine populare în ale limbii romîne de azi, adecă „Fonetica“ s'a început a publica în însemnata revistă franceză „Romania“ și s'au complectat în „Contemporanul“ după cursul de la Liceu, după introducerea la cartea de

cetire și după cursul de la Universitate, cînd înlocui pe dl. Vizanti pentru un timp. Așa că fonetica limbei romîne o avem aproape așa cum o știea și Lambrior. Articolele din „Contemporanul“ le a cetit și în tot deauna a mărturisit că ideile lui au fost arătate bine și exact.

Din lucrările lui asupra etimologiei, adecă asupra istoriei formelor gramaticale ale limbei romîne a ramas un curs elementar predat la pensionatul secundar de fete, al D-nei Dodun și notele cursului făcut la Universitate despre declinarea în limba romînă veche și în cea nouă; precum și partea cuprinsă în introducerea la „cartea de cetire“ și privitoare la declinarea și conjugarea românească. — Despre istoria construcțiilor sintactice a lăsat ce-vă în „Introducere“ și un articol în „Revista d-lui Tocilescu.“ Multe alte lucrări, despre cari vorbea de atîtea ori, au ramas neisprăvite și poate numai începute în mintea lui. În timpul boalei s'a încercat de multe ori să scrie cîte-ce-vă dar boala l'a împiedecat.

Despre ideile lui Lambrior în privința limbei, istoriei, religiei și societăței, vom vorbi altă dată. Acuma arătăm numai părerea de reu că am văzut ieară-și un ateu convins, îngropat cu preoți; slabă mîngiere pentru noi, că au fost puțini, nu trebuia să fie nici unul și să lase pe om să fie îngropat cum a trăit.

A trecut anul de cînd țara a pierdut pe Conta, al cărui geniū nu știm cînd va fi înlocuit, și ieată că astăzi Lambrior, unică autoritate în limbistica științifică, nu mai iese. Nenorocită țară, tu nu vei putea, se vede, se vezi din fiii tăi un Littré, un Darwin, un Spencer, cari pînă la adînci bătrînețe să aducă științei ajutorul minței și cunoștințelor lor.

Vai de societatea vitregă care nu știe să-și prețuească fiii, de cît după moarte, cînd iese prea tîrziu; mai mult încă, vai de societate care-și omoară pe cei inteligenți dintre fiii ieși. Da îi omoară, din școală chiar îi pregătește pentru o moarte prea timpurie. Le știut că tinerimea avea nevoie de hrană multă și bună, de așer cu-

rat, de viață regulată; altfeliu merge pe drumul lui Lambrior, Conta, Eminescu, etc. Unii mor de tineri, alții mor tocmai cînd abia încep a arăta ce se putea aștepta de la dînșii. Vieața lor intelectuală aruncă o lumină ca de fulger, luminează orizonuri necunoscute încă și înna-
inte de a le putea prinde bine cu mintea, fulgerul se stînge și întunericul se întinde ca și înna-
inte. Ieste de crezut că Lambrior, că Conta au căpatat germenul boalei omorîtoare, încă din școală; orî dacă aveau aplecări din familie spre asemenea boli, atunci că scoala le-a grăbit moartea.

Noi nu ne mîerăm de asemenea fapte, căci pomul reu, rele roade vă aduce: o societate reu așezată în alte privinți, nu se va îngriji nici de creșterea cum se cade a tinerimei, nici de ocrotirea cuvenită unor oameni deosebiți ca Lambrior și Conta.

Dacă îndată ce s'a văzut că Lambrior ieră un om de știință rar, unic în felul său, l'ar fi pus profesor la Universitate și ar fi luat și alte măsuri pentru a-i asigura cu îndestulare cele trebuitoare pentru traiul lui și pentru cercetările așa de costisitoare cu cari se îndeletnicea; negreșit că n'ar fi avut nevoie Lambrior să-și strice sănătatea, să-și grăbească moartea cu lecții reu plătite și su-părătoare, cari-î luau mai tot timpul, așa că pentru a lucra ce-vă deosebit avea nevoie să-și iea din partea cuvenită somnului. Poate că pe Lambrior l'au găsit prea învâțat pentru o catedră la Universitate! Poate că ieste mai bine ca asemenea catedre să fie ținute de oameni cari cetesc cursul de pe franțuzește! Orî poate că mîna de privilegiați care ține cirna societăței s'a temut de energia științifică a unui om, care nu se sfiică de a spune adevărul așa cum îl credea iel? Poate teoria lui Roesler și ideile lui Lambrior în materie de limbă li se păreau prea primejdioase? Zădarnică muncă, ideile au fost sădite în tinerimea din școala militară, etc și se vor întinde și mai departe, n'aibă grijă.

Mii de franci pe an se aruncă în vînt sub formă de părăzi și primiri oficiale, mii de franci se cheltuesc sub cuvînt de cercetări de documente la Paris, la Londra și pe aiurea, iar pentru Lambrior nu s'a găsit nemică pentru a-l trimete, (măcar acuma cînd de un an se știe că moare de va rămănea în țară), în Italia, în Istria ori în Macedonia pentru a cercetă dialectele italiene ori romîne așa de însemnate pentru noi Romîni. Ierau economi, pare că din al lor dădeau; ori mai bine se temeau, căci simțeau în iel un răsturnătoriu al tuturor poveștilor și ideilor false ce se spusese pînă acuma. Simțeau că lupta între omul înarmat cu metoda științifică și deprins a nu dă înlăturî înaintea adevărului, și între dînșii nu putea fi înlăturată și că din luptă nu vor ieși ieși triumfători. Ce ură a deșteptat metoda lui Lambrior și loviturile date credințelor vechi limbistice, știu numai acei cari au aflat, că un profesor din București a fost înfruntat de Directorul unui liceu de acold, pentru că predă limba romină după Lambrior și că, nici mai mult nici mai puțin, i-a zis: „*Ieu să fiu în locul ministrului, te-aș distitui pe dată.*“

Cît despre noi, cari ne-am unit cu metoda lui Lambrior și am făcut cunoscute ideile lui prin „Contemporanul“ ne vom silî să urmăm înaintea calea deschisă de dînsul, întrebuițînd metoda lui și legile fonetice cercetate de dînsul la cheștiile la cari iel nu lă-a întrebuițat de feliu ori foarte puțin. Dacă a murit Lambrior cel puțin urma lucrării sale în știința romină va rămănea neștearsă.

Redacția.

D A N Ţ U L

Obiceiul de a jucă ie foarte vechi, putem spune cu siguranță că ie mai vechi chiar de cît omul, de vreme ce se găsește și la animale. Îl putem asemăna cu unul din acele juvaieriuri, cari se păstrează din neam în neam;

de la bogat până la sarac de la civilizat până la selbateg toți îl săvârșesc cu sfințenie. Așa dar un obicei atit de firesc omului nu se poate să nu-l pătrundem și să nu-l cunoaștem cu de-a mărunțul. Vieța omului ie o alcătuire de năcăzuri și de plăceri, și unele și altele trebuiesc studiate, numai așa vom putea înlăturà pe cele rele.

Să vedem ce zice D-rul Letourneau despre joc : „O artă ie cu atita mai nobilă cu cît cuprinde în sine mai multă inteligență, așa că arta jocului (danțului) ieste cea mai nedesăvirșită și cea mai selbategă dintre arte. Jocul îl întilnim chiar și la unele animale. Așa unele păseri de parte bărbătească săvârșesc adevărate jocuri înna-intea celor de parte femească, pentru a le încintă și subjugà. Plecăciunile cadențate ale turturicăi și ale hulu-bului sînt adevărate jocuri.

„La oameni obiceiul jocului ieste aproape pretutindenea răspîndit. La unele popoare jocul ie awestecat în toate și ie de multe soiuri ; trei sînt mai însemnate : jocul vînatului, jocul de resboi și jocul de amor.

„Cel mai smerit din toate ieste jocul vînătoarei, care de obicei nu ie de cît o imitație proastă a mișcărilor animalului pe care îl vînează tribul. Tasmanienii și Australienii se sileau a imitã mișcările cangurului și a emului (un soi de struț), căci prinderea și vînatul acestora ierã pentru ie cea mai mare bucurie și cel mai mare lucru. Tot asemenea Kamciadalii imitau mișcările ursului.

„Războiul nefind de cît tot un soi de vînătoare în care omul slujește omului de vînat, firește că are și iel jocurile lui, și încă foarte respîndite, începînd cu jocul Neo-Caledonienilor însoțit de cîntece antropofage și până la jocul piric.

„Jocul de război ie cu atita mai în floare cu cît obiceiurile sînt mai selbateges. Înna-inte de o expediție Neo-Caledonienii joacă și vorbesc cu șefii în chipul următoriu : „Vom atacã noi dușmanii ? Da. Sînt ie țari ? Nu. Sînt ie viteji ? Nu. Ii vom ucide ? Da. Ii vom mîn-

ca? Da." Și jocul războiului ca și al vînatului ie săvîrșit numai de bărbați. Jocul Neo-Zelandejilor a lovit totdeauna pe călătorii Europeni. Jucătorii clătinau lăncile, loveau cu „patù-patù“ pe un dușman închipuit, toate acestea ierau însoțite de un cîntec selbatec; căci jocul nu merge fără cîntec ori muzică. Văzut lucru că asemenea îndeletniciri nu puteau fi de cît bărbătești. Pentru Indieni din America jocul ie o îndeletnicire foarte de samă și care însoțește ori ce faptă mai însemnată; un tractat, o primire de streini, un război, o naștere, o moarte, un seceriș ori o ceremonie religioasă, toate sînt însoțite de joc.

Indată ce femeile încep a jucà înaintea bărbaților ori cu ie, jocul ie un alt caracter și, mai mult ori mai puțin, stă în legătură cu relațiile sexuale, cîte o dată ie chiar desfrînat. De obicei mișcările cadențate ale șoldurilor ori ale basinului femeii dau jocului un caracter erotic. La *Tongatabon*, la *Sandwich*, la *Taiti*, aceste jocuri săvîrșite tot-dea-una de femei ierau o plăcere foarte gustată. Pretutindine se găsesc asemenea jocuri, cunoscute și la *Madagascar*. În India jocul desfrînat ieră un soi de artă religioasă. Fie care pagodă avea baiaderele sale, învățate de mici cu multă ghibăcie la acest meșteșug. Ierau închiriate cu prețuri mari bogăților, în folosul bra-manilor. Toți au auzit vorbindu-se de almeele Egiptene, un feliu de baedere laice.

„In toată Africa locuită de Negri se joacă cu aprindere. Ie o petrecere pentru care amîndouă sexurile au patimă. Și aice jocurile sînt adesea desfrînate, dar Negrilor le plac mai cu samă jocurile cu multe mișcări și cadențate. Indată ce aud sunetul tam-tamului zice, *Charllu*, își pierd ori ce stăpînire de sine. Ie o adevărată furie de joc, care-i face să uite într'un minunt toate nevoile.

„Cum ieră chiar de așteptat, poporul cel mai puțin jucătoriu ie poporul chinez. Cu toate că Chinezii sînt foarte iubitori de teatru, totu-și ideea de joc nu a venit nimă-

rui în cap, și în ochii Chinejilor jocul ie o petrecere ca-
raghioază, în care omul se înjosește.

„In scurt a face un soiū de tablouri vii a se mișcă
mai mult ori mai puțin tare, cîntînd ori urmînd o arie
cu tact, ieată temeliea jocului, după cum îl găsim la
omul primitiv, sau în societățile noastre europene la omul
din popor. Cît despre baletele de operă și de jocurile din
saloanele noastre, nu sînt de cît o remășiță a formelor de
joc mai vechi.“

(va urmà).

Sofiea Nădejde.

*Despre strîgoi și strîgoaice sau strîge *)*

(Credinți populare).

Strîgoii și strîgoaicele sînt ca și oamenii iștialaiți,
se deosebesc înse prin aceea că au coadă, că nu mîncă
și nu pot suferi usturoiū și că nu merg des la beserecă.
Așă de tare ieste credința că strîgoii fug de usturoiū, că
ieste chiar vorbă: „Ce nu mîncă usturoiū, iestî poate
strîgoiū?“. Pe strîgoaice le mai cearcă legîndu-le mînele și
picioarele și aruncîndu-le în apă: dacă nu se acufundă a-
tunci cred că-s strîgoaice. Se făceau asemenea încercări
la vreme de secetă, căci își închipuie că strîgoaicele leagă
ploaiea.

Despre faptul că strîgoiī au coadă sînt multime de
povești și de istorii și firește că se vor fi găsit oameni

*) Subsemnatul cunoaște bine credințele poporului din Moldova de
sus și mai ales din județul Dorohoiū și județul Botoșani. To-
tu-și s'a hotărit a publică cît cunoaște pentru a începe, dar roa-
gă pe cetitorii „Contemporanului“ să bine voiească a-i trimete
lămuriri în această privință de pe aiurea și a nume să arăte
cari din credințele înșirate mai sus sînt cunoscute pe la Dom-
niele-lor, cari nu și ce credințe deosebite se cunosc pe acolò.

și femeii cu coadă. S'a dovedit de oameni de știință că asemenea monstruoșitate nu-s de tot rari; dar poporul spune lucruri peste măsura de crescute. Așa iese o poveste că niște fete făcuseră șezătoare la una a cărei părinți se duseseră în alt sat și că au venit acolo niște flăcăi. Unele au băgat de samă că flăcăii aveau cozi ca de lup, ce spinzurau pe sub laiță; fetele cele străine au fugit una câte una și au lăsat pe cea de casă singură. Strigoii după ce s'au dus celelalte au omorât fata, i-au înșirat mațele prin cuie, iar la fereastră au pus capul. Părinții când au venit au găsit fata omorâtă. Din această povestire se vede că sînt strigoii cu cozi mari ca de lup, de obicei înse, spun bătrînii că cozile sînt numai de un lat de mină sau două.

Strigoii cit is în viață nu prea fac mari rele, doar că pocesc sau deoache oamenii, despre strigoaice înse se spune că au în horn cîte o ulcică cu unsoare, că se ung cu dinsa și apoi ies pe ogeag, sălări pe mături și innarmate cu coase și merg de se bat și se taie la crucile drumului și ori cît de tare s'ar tăie se tămăduie. De departe se văd sărind scînteii acolo unde se bat strigile. Mai cu samă obișnuiesc asemenea lucruri spre sfîntul Andrei.

Strigoii se însoară și au copii ca și ceialalți oameni, și nu-i lege ca feciorul de strigoii să fie și iel, să fac strigoii copiii zemisliți spre zile mari, etc.

După ce mor, strigoii nu șed binișor în mormînt, ci ies și fac rele în lume. Strigoii se hrănesc cu sînge de om. Iată o poveste despre acest obicei. Un om se rătăcise noaptea și dăduse într'un țințerim, stătea acolo, cînd ce să vezi, se deschide un mormînt și iese ce-vă ca un om și încă avea și un ciubăr. Cum văzù pe om îl apucă să-i ducă ciubărul și începe a colindă prin sat și unde vedea ieșind scînteii pe sub streșină, una, două ori trei, nu se apropiea; unde nu vedea, intră și aducea o ulcică de sînge o turnă în ciubăr și mergea mai departe.

Omul, deși de o cam dată le dăduse toate pe una, mai prinse la curaj și întrebă pe strigoii: — „Nu te su-

pără dar de ce întri Dumnîe-ta în unele case și în altele nu?" Întru acolò unde nu spun sara povești și cunosc de pe scînteile ce ies pe sub streșină." După ce și-a luat sînge cît i-a trebuit, s'a întors la ținterim și ierà să mî-nince și pe om, dar n'a putut pentru că au apucat a cînta cucosîi și și-a perdut puterea.

Cum că strigoiiîi chiar mîncă oameni și nu se mul-țămesc numai cu sînge se vede din o poveste ce am au-zit'o aice în Iași de la un student.

Un împărat avea o fată și fata ierà strigoaică, cînd a murit a zis tătîni-su s'o puie într'o beserecă și să a-ducă în fie care sară cîte un om să o păzască. Împăratul făcù, cum ceruse fata; dar omul pus de strajă nu mai trăiea, adoua-zi se găseau în beserecă numai straiele: fata se sculă și-l mîncă. De la o vreme numai vroiea nime să vie și foarte mulți pîriseră mîncăți. Împăratul s'a dus la popă și a zis că-i dă 3 căușe de galbeni să stea iel să străjuească o noapte. Popa chîemă pe dascal și-i făgădui un căuș și jumătate numai să stee iel. Dascalul nevoieș și om ghibaciù se prinse și unde nu începù a împărți pîni de pomană și cîte un păhar de vin, toată ziulica șezù la crișmă, bău iel și dădù și la alții, la care cum trecea. Sara merse la beserecă își luă un ulcior de vin și o despicătură zdravînă de lemn; tot numără unu, două și la trei bea cîte un păhar. Ce-vă înnainte de miezul nopței ierà cît pe ce să adoarmă, cînd îl hîțînă un om cu barbă mare, albă, poate Dumnezeu orî vr'un sfînt, și-l trezi, apoi îl învătă să se ascundă după i-coana maicei Domnului. Se ascunse. Numai ce se sculă strigoaică și începù a căută om să mînce și unde în-cepù a blăstămă pe tată-su și pe mă-sa și a amenința că merge să-i mînce pe dînșii, de țî se făcea părul mă-ciucă; dar de la o vreme cîntară cucosîi și strigoaică se culcă iear în raclă.

Împăratul cum auzi că dascalul a stat și n'a pățit nemică, plăti popei să-l mai puie și în noaptea viitoare.

Dascalul se prinse și în noaptea a doua se ascunse

pe fereastră și strigoaica ȋear nu-l putu găsi. În noaptea a treea nu mai știea ce să facă, dar moșneagul cel cu barba albă îl sfătui să facă un țeruș de ștejar și să-l bată drept prin inima strigei. Dascalul făcu întocmai așa și cînd îl bătù unde nu începù a curge la singe ca dintr'un om viu, și mai dihai, că se implù besereca.

Din poveste vedem limpede credința că strigoii morți se scoală noaptea și minincă oameni și că-și pierd puterea la cîntatul cucușilor. Tot o dată vedem și mijlocul întrebuintat pentru a-i omori. Despre acest mijloc am auzit vorbindu-se în județul Dorohoiu, Botoșani și Iași.

Strigoiii tineri, flăcăi, dacă mor, au obiceiù că amăgesc fete și înșală să vie cu dînșii mai ales pe ibovnicile lor. Se poate vedea ușor această credință din povestea următoare auzită de la Zahariea a Mariei, vrăjitorii din Dersca, județul Dorohoiului.

În satul Ciomîrtanului ȋeră un flăcău strigoiu, care din viață se îndrăgostise cu o fată. O dată merse flăcăul la „scumpie“ în jos cu o tabără de care și muri. Oamenii îi făcură toată rîndueala cuvenită și-l îngropară. Dar strigoii ȋeși într'o noapte și veni tocmai la fata care-i ȋeră dragă și o găsi șezînd noaptea la fîntînă și gîndind la dînsul. Strigoii începù a vorbi cu fata și mai la urmă o îndemnă să ȋee ce avea mai bun și să fugă cu dînsul. Puse ce avea în spate, luă tot în spate și fata, se ridică în sus și zbură până la locul unde ȋeră îngropat. Acolo se viri în mormînt și tot chîemă pe fată să vie mai de grabă după dînsul că se apropiea vremea cîntatului cucușilor. Fata se temeă să între, că pricepuse ce felii de ibovnic avea și tot îi dădu lucrurile cite unul până ce cîntară și cucușii. A doua zi demineată găsiră oamenii o fată străină lingă poarta țintîrimului și le spuse toată istoria, dar fata nebuni și tabîra de care o aduse înapoi în sat.

Din cele spuse se vede că strigoiii au, după credințele poporului, trup și nevoi ca și oamenii cei vii; deși pot să zboare și să între prin borte cît de mici.

Pentru a se apăra de strigoii au oamenii mai multe mijloace.

Usturoiul cu care ung crăpăturile fereștilor și ale ușei, mai ales spre sfântul Andrei când se bat strigoii la respinteni.

Intoarcerea tuturor lucrurilor din casă cu susul în jos. Așa iese o poveste care samănă cu cea cu fata mîncată de strigoii cu cozi lungi ca de lup. Strigoiii văzînd că fetele fug, s'au luat la goană după dîsele, una dintr'însele a intrat în casă a încuiet ușele și a înturnat toate lucrurile din casă, numai opaiețul l'a uîtat. Strigoii a ajuns la ușă și a început a strigă: „Iei, ceau, vină și deschide ușa!“ „Nu pot, că-s întors“. „Iei, oalelor, veniți voi și-mi deschideți!“ „Nu putem că sintem întoarse“. Și tot așa până la opaieț, dar opaiețul cînd a vrut să meargă s'a strîcat și n'a putut să ajungă nici iel. Atunci strigoii s'a dus, zicînd: „De-ai făcut din capul tău, bună miră ai avut; de te-au învățat alții, bine ți-au priit“.

Pentru a scăpa de strigoii mai iese și *spusul poveștilor*, cum se vede din povestea cu strigoii cel ce îmblă de luă sînge de pe la casele unde nu ieșeau scînteii pe sub streșină.

Alt chip iese *omorirea strigoiiului* cu un par de stejar bătut prin inimă.

În fie-care sat îți spun că și pe la dînșii s'au întîmplat asemenea lucruri, că ieră un strigoii care năcăjea oamenii și că n'au scăpat de dînsul până ce nu l'au omorît, cum am spus.

În sfîrșit sint și rugăciuni, cari trebuie de spus sara la culcare, voiți cită aice pe cele spuse de Zahariea a Mariei în tocmai așa cum le rostea iel fără vre o prefacere:

„Cruci'n casă, cruci'n masă
Cruci'n truspatru unghiuri de casă.
Și nu-î casă și-î cetati
Cu ușile fericati

Cu ferești înzîuati.
Șădi Nichita'n nijlocu casî
Cu saghiea cruntî
Cu basmaua zmultî
Și ni veghi-ni
Ni privighi-ni
Di cu sarî pana'n cinioară,
Din cinioară pana'n cina ceî mari,
Din cina ceî mari pana'n niezu noptî,
Din niezu noptî pana'n cîntători,
Din cîntători pana'n dalbe zori,
Din dalbe zori pana'n vergeluți
Din vergeluți pana'n luninița,
Luninița s'o aprins
Dumnăzău la noi în casî o îngis.

Amin“.

Sau următoarea :

„Sus în ceri deasupra noastră
Iesti-o dalbă bisericruci

Cu altari de mărgărintari, cu țintirimu di tămii;
de la bisericruci iese Ana, Stana, Costana, de la Ana
Stana Costana sint trei peniți albi, di la peniți albi sint
trii îngiri de la Dumnăzău trimesi cari o adus nir și bo-
tezu și sfinta precestenii. Ceal di naști, îl boteazi; ceal di
trăiești, îl niruești; ceal di moari, îl pricistuești“

Doamne miluești.“

Orî mai scurtă :

„Cruci bună, adorni-mî! Îngir sfint, păzăști-mî, din
greu somn trezești-mî, di duh rău ferești-mî.

Sau următoarea :

„Îngir, îngerășu neu, crucița lui Dumnăzău, apiri su-
flitu neu și di zi și di noapti până la ciasu ceal di
moarti.

I. Nădejde.

FELIURIMÎ.

Ce însemnează hrană cum se cade, vedem într'un articol publicat în ziarul „Sănătatea“ redactat de profesorul *Reclam*. Directorul unui institut de nebuni de la Ucker-münde, Doctorul von Gellhorn a introdus în stabilimen-tul citat mai sus un feliu de hrănire după regulile întemeietate de profesorul Voit de la Geneva. Bărbații bolnavi, din clasa a doua, primesc pe zi mîncări cari cuprind 12,4 grame de albumină, 71 de grăsimi și 475,3 de alte ma-terii ternare, (zăhar, crohmală, etc). Dl. v. Gellhorn a avut grijă de a schimbă des mîncările și de a da de multe feliuri pe fie-care zi. La masa de la amiează dă 36 de feliuri, se înțelege că nu toate într'o zi, dar cîte mai multe tot schimbate, așa ca să nu fie a-zî acelea-și feliuri ca ieri. La fie-care masă de la amiează vine pentru fie-care 56,8 grame de albumină, 32,2 grăsimi și 163 de alte materii ternare.

Masa de sară dă pe lîngă 200 de grame de pîne și 12,5 de unt, 14 feliuri de bucate, tot schimbîndu-se, cari cuprind 31,7 de albumină, 27,4 de grăsimi și 147,8 de alte materii ternare. Cît s'ar părea de bogată și de îmbielșugată asemenea hrană, dar nu ține mai mult de 60 de pfenigi (80 de bani) pe zi pentru o femeie și 87,5 (90 de bani) pentru un bărbat. În urma acestui feliu de hrană mortalitatea se împuțină de la 86 la sută la 5,4; însănătoșerile se făcură mai repezi. În privința scăderii mortalității trebuie încă de spus, că dacă se va ținea samă de nebunii paralizați, cari nu pot fi mîntuiți de la moarte grabnică, atunci numărul morților s'a înjumătă-țit. Ce foloase n'am putea aștepta de la o hrănire cum se cade, întrebuintată la cei sănătoși și mai ales la tineri.

I. U.

(Neue Welt pag. 552 No. 46. 1880).